

*Ширинова Феруза Атхамовна,
“Ўзбек тили ва адабиёти” кафедраси катта ўқитувчи
Тошкент фармацевтика институти
Ўзбекистон Республикаси*

**МАСОФАВИЙ ТАЪЛИМ ВОСИТАСИДА ТИББИЁТ-
ФАРМАЦЕВТИКА ТАЛАБАЛАРИНИНГ МУСТАҚИЛ
ФАОЛИЯТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ**

Аннотация: Ушбу мақолада олий таълим талабаларининг мустақил фаолиятини таъкиллаштиришда педагогик шароитларни иноватга олган ҳолда инновацион муҳитни яратиш билан таълим самарадорлигининг ошиши ва талабаларнинг чет тили ўрганишларига инновацион ёндашиш ҳақида айтилади. Тиббиёт-фармацевтика йўналиши талабалари инглиз тилини ўрганишдаги мустақил ўқув-билув фаолиятини ривожлантиришда масофавий таълим асосий восита сифатида хизмат қилади.

*Shirinova Feruza Atxamovna,
Senior teacher of the department "Uzbek language and literature"
Tashkent Pharmaceutical Institute
Republic of Uzbekistan*

**DEVELOPMENT OF AUTONOMOUS LEARNING OF MEDICAL-
PHARMACEUTICAL STUDENTS VIA DISTANCE EDUCATION**

Annotation: In this article is described some samples for organizing students autonomous learning in pedagogical circumstances, it is also mentioned to increase educational efficiency and motivate students learning English which related to their profession with forming innovative atmosphere.

Distance learning plays an important role to improve learning English autonomously of the medical and pharmaceutical students.

Бугунги глобаллашув даврда ахборотлар оқимининг ниҳоятда кўпайиб ва миқёси жиҳатдан кенгайиб бораётгани анъанавий дарс жараёнининг талабаларга барча билимларни етказиш учун етарли эмаслиги, замон билан ҳамнафас бўлиш ва замонавий фанларни эгаллашга улгуриш учун таълим олувчилар ўзлари мустақил равишда қўшимча билимларни ҳам эгаллаб боришлари зарурлигини кўрсатмоқда. Мамлакатимиз таълим тизимидаги ислохотлар таълим-тарбия жараёнларини бошқарув механизмларини такомиллаштиришни, яъни таълим сифати ва самарадорлигини ошириш, ижтимоий-иқтисодий ривожланиш ва замон талабларига мослаш, мамлакат таълим стратегиясининг миллий модели билан уйғунлаштириш каби лойиҳаларни амалга оширишни тақозо этмоқда. Дарҳақиқат, талаба-ёшларни рақобатбардош мутахассислар сифатида мамлакат иқтисодиётини ўстиришга мақсадли тайёрлаш бугунги куннинг асосий талабидир. Хусусан, халқаро тиллардан бирини мулоқот даражасида эгаллаш, оғзаки ва ёзма нутқни ўқув дастури талаблари доирасида тушуниш, ўз фикрини чет тилида баён этишга билим ва малакаларни эгаллаш бугунги кунда ҳар қандай касбий фаолиятида асосий кўрсаткич ҳисобланади. Шу боис, бўлажак кадрлар жаҳон цивилизацияси ютуқлари ҳамда дунё ахборот ресурсларидан кенг кўламда фойдалана олишлари, халқаро ҳамкорликни ривожлантиришлари учун ва мулоқотни ривожлантиришлари учун шарт-шароит ва имкониятларни яратиб бериш бугунги кунда олий таълим муассасаларининг асосий вазифаларидан бирига айланди. Тил ўқитишга ихтисослашмаган олий таълим муассасаларида, хусусан, тиббиёт-фармацевтика йўналишида чет тилини ҳам мулоқот тили сифатида, ҳам

касбий-соҳавий тил сифатида ўргатилиши глобаллашувни тезлаштиришнинг энг муҳим омилларидан бири ҳисобланади.

Замонавий индустриал дунёга қўшилиш чет тилларини нафақат ўзаро мулоқот тили сифатида ўрганиш, балки, соҳавий ва касбий ривожланишнинг муҳим омили сифатида ҳам билиш лозим. Хусусан, инглиз тили бўйича 2016 йилда Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ва Британия Кенгаши, Ўзбекистон жаҳон тиллари университети ва республика илмий-амалий инновацион-ривожлантириш маркази ҳамкорлигида нофилологик мутахассисликларини тайёрловчи олий таълим муассасалари талабаларига соҳавий инглиз тилини ўқитиш юзасидан “EnSPIRe-U”¹ лойиҳаси ишлаб чиқилди. Лойиҳанинг мақсади инглиз тилини махсус мақсадларда ўрганувчилар учун замонавий ёндашувлар, янги ўқув дастури, ўқув режалари, ўқув материаллари, баҳолаш мезонлари ишлаб чиқиш эди. Лойиҳада Буюк Британиядан масофавий таълим бўйича мутахассис-консультант профессор Жеффри Стенфорд, тилшунослик бўйича мутахассис-консультант профессор Род Болайто ва нофилологик таълим йўналишларидан 31та олий таълим муассасаларидан педагог ходимлар иштирок этдилар.

Жаҳоннинг етакчи олий таълим муассасалари профессорлари билан ҳамкорликда ишлаш, инглиз тилини ўқитишда янги замонавий ёндашувларни йўлга қўйиш имконини берди. Мамлакатимиздаги нофилологик олий таълим муассасаларида инглиз тили билиш даражаси турлича бўлган талабаларнинг таҳсил олиши дарсларни дифференциаллашган, индивидуаллашган таълим принципларига асосланиб ташкил қилиш, талабаларнинг мустақил ўқув-билув фаолиятига ҳам шундай ёндашишни тақозо этади. Бундай вазиятда педагог талабалар даражаларини узлуксиз ва интенсив ишлаш орқали тенглаштира олади, бунда эса масофавий таълим воситалари қўл келади. Индивидуаллашган

¹ <https://www.britishcouncil.uz/english/specific/purposes>

ёндашув юзасидан С.А.Муханов фикрича, “индивидуаллаштириш талабага муайян курсни ўрганиш учун ўз йўлини танлаш имконияти бера олиш мумкинлигида намоён бўлади”².

Е.В.Панишева эса бу жараёнда масофавий таълимнинг ўрни ҳақида: “ўқув жараёни субъектларининг интернет тармоқларидаги ўзаро ҳамкорлиги замонавий интернет шаклларида фойдаланиши уларнинг фаоллигини оширишга ёрдам беради, деб фикрни илгари суради. Унинг фикрича, “синхрон (вебинарларда) ва асинхрон (форумларда) интернет тармоқларида ўқитувчи ва талабаларнинг мулоқот шаклидир, веб квест эса баҳс-музокаралар шакли, маслаҳатлар бериш шакли (шахсий ёзишиш усули) ҳисобланади.

Интернет фаолиятининг замонавий шакллари талабаларнинг шахсан ўзини ўзи идрок этишини таъминлайди ва ўқув жараёни давомида таълим сифатини кўтаришга хизмат қилади, “умумжаҳон интернет” ижтимоий тармоқ сифатида маълумот олишнинг ҳақиқий шаклини белгилайди ва бутун дунё бўйлаб кишиларнинг ўзаро алоқасининг ажралмас қисмига айланиб бормоқда.

Нофилологик йўналишлардаги олий таълим муассасаларида инглиз тили учун ажратилган соатларнинг камлиги ҳам педагогларни талабалар билан масофадан туриб кўшимча шуғулланишга ундайди. Хусусан, нофилологик йўналишларда талабаларининг касбий-соҳавий мақсадларда инглиз тилини ўрганишлари ва инглиз тили фанидан билим, кўникма ва малакаларини орттиришларида масофавий таълим тизими ягона ечим эканлиги кўплаб изланувчилар томонидан таъкидланмоқда. Ушбу мавзу юзасидан кўплаб олимларнинг фикр ва мулоҳазаларини таҳлил қилар эканмиз, олий таълимнинг тиббиёт-фармацевтика йўналиши талабаларининг мустақил ўқув-билув фаолиятини шакллантиришда, ҳамда

²Муханов С.А. Технология проектирования дистанционного курса “дифференциальные уравнения” с использованием LMS Moodle”. / “Наука и школа” журналы, №9,2014 й, 28-32 бетлар.

таълим муассасини битиргач ҳам ўзлари мустақил фаолият олиб боришлари орқали билим-кўникмаларини мустаҳкамлаб ва янгилаб боришларига замин яратади. Айнан шундай мақсадларни инобатга олган ҳолда таълим жараёнини тиббиёт-фармацевтикага оид ҳаётий материаллар билан тўлдириш орқали келажакдаги тиббиёт ходимларининг самарали ва мустақил фикрлашини шакллантиришга, шахсий интеллектини ўстиришга, келажакда масъулиятли касбларда фаолият юритишлари жараёнида мустақил фикрлаш ва мустақил фаолият олиб бориш, ҳамда масофадан туриб дунёнинг бошқа мамлакатларидаги таълим масканлари билан боғланиб ўз билим, кўникма ва малакаларини мунтазам ривожлантириб боришларига олиб келади.

Мақоланинг илмийлиги шундаки, тиббиёт-фармацевтика йўналиши талабаларининг дарс жараёнидан ташқари мустақил фаолият олиб боришлари учун уларга қулай бўлган масофавий таълим платформасини танлаш, мавзуларни саралаб олиш ва платформада мустақил фаолият олиб бориш дидактикасини ишлаб чиқиш юзасидан муаммога илмий ёндашилган ҳолда, Тошкент фармацевтика институтининг ўзбек тили ва адабиёти кафедраси катта ўқитувчилари Ф.А.Ширинова ва Ҳ.Ф.Максудовалар томонидан “English for pharmacists. Module 1: Social and Professional Interaction” номли ўқув қўлланмаси ишлаб чиқилди, 2017 ва 2019 ўқув йиллари мобайнида тажриба-синовидан ўтказилди. Шу билан бирга, тажриба жараёнида талабаларни соҳавий инглиз тили билим, кўникма ва малакаларини шакллантиришда мақсадли ўқитишга йўналтирилган лойиҳаларни ишлаб чиқиш муҳимлиги ва бундай лойиҳалар кўпроқ онлайн ишлашга мослаштирилиши кераклиги кузатилди. Ушбу фикрларнинг далили сифатида О.В.Налиткинанинг қуйидаги фикрини ҳам келтириш мумкин: “олий таълим муассасаларининг нофилологик йўналишларида талабаларнинг мустақил ўқув-билув фаолиятларини ташкил этишда интернет ресурсларини ўз ичига олган

ўқув-услугий мажмуадан фойдаланиш, талабаларнинг билим даражаларини тенглаштиришга соҳавий чет тилига йўналтирилган коммуникатив компетенциясини шакллантиришга мустаҳкам замин яратади³”. Шунингдек, П.С.Гурьяновнинг таъкидлашича, “бунда ахборот таълим технологияларидан фойдаланиш мутахассисларни юқори даражада сифатли тайёрлашга ва уларни мустақил ўқув-билув фаолиятлари давомида материалларни мустақил тарзда идрок этишга ёрдам беради⁴”.

Инглиз тилини соҳавий ўқитишда масофавий таълим тизимидан фойдаланиш самарали ва истиқболли бўлиб, ўқув жараёни анъанавий таълимга нисбатан ўқувчилар учун янада қизиқарли бўлади: талаба дарсликдаги статик эскирган матнлар билан таққослаганда қизиқарли минтақавий географик ва ҳаётӣ материаллардан фойдаланиш учун чексиз имкониятга эга бўлади. Яна шунини айтиш керакки, интернет ёрдамида соҳага тегишли бўлган инглиз тилидаги аутентик материалларни топиш ва соҳага оид жаҳон бозорида содир бўлаётган маълумотлардан инглиз тилида хабардор бўлиш имкони яратилади, чунки илгари инглиз тилида чоп этилган газета ва журналларни топиш қийин бўлган.

Хулоса шундан иборатки, таълим жараёнида интернет технологияларининг самарадорлиги талабаларнинг касбий-соҳавий билимларга эга бўлишида ва кўникмаларнинг шаклланишида намоён бўлади. Бунда:

- талабаларнинг фанни ўзлаштиришга бўлган қизиқувчанлиги ортади;
- ўқитувчи ва ўқувчи ўртасидаги масофа қисқаради;
- фанни ўзлаштиришда узвий ва узлуксиз таълим йўлга қўйилади;

³ Налиткина О.В. К вопросу о разработке модели использования онлайн-компонента в организации самостоятельной работы студентов по иностранному языку в нелингвистическом вузе. / “Вестник ТГПУ” журналы, № 8, 2017 й, 15-21 бетлар.

⁴ Гурьянов П.С. Методические подходы к разработке учебных средств на основе информационных технологий для обучения специалистов фармацевтического профиля., диссертация – Пермь: «Пермская государственная фармацевтическая академия», 2009., 103 бет.

-талабаларда мустақил ўқув-билув фаолият олиб боришлари шакллантирилади.

Масофавий таълим тизимининг фойдали тарафлари хусусида Ҳе Не “онлайн ўқитиш ва ўрганиш ҳар иккала тарафга фойдали бўлиб, давомийлик ва мослашувчанлик барча қатнашчилар томонидан эътироф этилди. Иштирокчилар курсдан олдин ҳам, ундан кейин ҳам интернетнинг фойдали жиҳатлари ҳақида фикр юритдилар. Семестр охирида кўп қатнашчилар онлайн ўрганишнинг қўшимча фойдалари ҳақида фикр билдирдилар. Ўқитиш нуқтаи назаридан эса тажрибалар натижасида бир нечта иштирокчилар ўқитишда технологиялардан фойдаланишнинг афзалликларини таъкидлаган ҳолда, онлайн инструктор ва талаба, талаба ва талабанинг ўзаро мулоқотга киришиши орқали таълим сифатини ошириш имкониятини бериши ҳақида хулосага келинди⁵”.

Умуман олганда, ўқув курсларини масофавий таълим тизими воситасида ташкиллаштириш талабаларни ҳар қандай вазиятда ҳам тил ўрганишга бўлган иштиёқларини ошириш, масофадан қатъий назар машғулотларни бажаришга интилиш ва ўз интеллектуал салоҳиятини ривожлантириб борадиган даражага олиб чиқиш мумкин бўлади. Албатта, ҳар бир ишда самарали натижага эришишда амалиётда қўллаш, кузатиш, натижаларни таҳлил қилиш орқалигина ютуқларни кўриш ва камчиликларни бартараф этиш мумкин бўлади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Муханов С.А. Технология проектирования дистанционного курса “дифференциальные уравнения” с использованием LMS Moodle”. / “Наука и школа” журналы, №9,2014 й, 28-32 бетлар.

⁵ “Universal Design for Learning in an Online Teacher Education Course: Enhancing Learners’ Confidence to Teach Online”, Dr. Ҳе Не., USA., MERLOT Journal of Online Learning and Teaching., №7,2014 у., p77-82

2. Боброва Н.В. Трудности профильно-ориентированного обучения английскому языку в техническом вузе. / “Приволжский научный вестник” журналы, №4, 2015 й, 131-135 бетлар.
3. Нейман С.Ю. Принципы построения системы дистанционного обучения иностранным языкам. / “Санкт-Петербургский образовательный вестник” журналы, №2, 2017 й, 20-27 бетлар.
4. Налиткина О.В. К вопросу о разработке модели использования онлайн-компонента в организации самостоятельной работы студентов по иностранному языку в лингвистическом вузе. / “Вестник ТГПУ” журналы, № 8, 2017 й, 15-21 бетлар.
5. Гурьянов П.С. Методические подходы к разработке учебных средств на основе информационных технологий для обучения специалистов фармацевтического профиля., диссертация – Пермь: «Пермская государственная фармацевтическая академия», 2009., 103 бет.
6. “Universal Design for Learning in an Online Teacher Education Course: Enhancing Learners’ Confidence to Teach Online”., Dr. Ye He., USA., MERLOT Journal of Online Learning and Teaching., №7, 2014 y., p 77-82.